

N:o 182.

Af herr **M. Matsson**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående statsbidrag för en jämnare fördelning af kommunernas skattebördor.

I samma mån, som de kommunala skattebördorna ökats, har krafvet på ändring af dessa bördors otillfredsställande fördelning blifvit alltmera oafvisligt, och allt ihärdigare har sökandet efter utvägar att tillfredsställa detta kraf fortsatt. Härvid har fattigvårdsbördan, såsom hårdast tyngande, tilldragit sig största uppmärksamheten.

Vid 1899 års riksdag väckte herr H. Odencrants i Andra Kammaren en motion med förslag om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till ändring uti gällande fattigvårdsförordning med syfte, att den staten jämlikt § 31 mom. 2 af samma förordning åliggande ersättningsskyldighet måtte utsträckas att gälla ovillkorligt jämväl i det fall, då nu fordrades utredning om, att vederbörande fattigvårdssamhälle vore af fattigvård synnerligen betungadt. Lagutskottet, till hvars förberedande behandling denna motion hänvisades, medgaf, att det, som motionären anført om fattigvårdstungans ojämna fördelning, förtjänade att beaktas, men utskottet fann dock icke tillräckliga skäl vara anförda för att uti frågans dåvarande läge genom ändring af några speciella bestämmelser uti fattigvårdsförordningen skärpa statens understödsplikt gentemot kommunerna, eftersom man kunde vänta, att den med anledning af Riksdagens skrifvelse den 5 maj 1897 tillsatta så kallade kommunalskattekommittén skulle i sammanhang med sina öfriga arbeten komma att ägna uppmärksamhet

Bih. till Riksd. Prot. 1907. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 60 Häft. (N:o 182.)

äfvén åt denna del af kommunalskattefrågan, hvadan utskottet afstyrkte motionen, som därefter blef af Riksdagen afslagen.

Uti kommunalskattekommitténs utlåtande den 18 maj 1900 framhålls, att den åsikt alltmer gjort sig gällande, att omvårdnaden om de fattiga och orkeslösa i samhället icke vore en uteslutande kommunal uppgift utan fastmer en för statslivets kraft och hälsa betydelsefull angelägenhet, som ägde berättigade anspråk på statens understöd. Emot denna kommitténs uppfattning gjordes ingen invändning af de myndigheter, som hade att yttra sig öfver kommitténs utlåtande.

Att icke allenast folkundervisningen utan jämväl sjukvård och fattigvård äro i hufvudsaklig grad statsangelägenheter, synes numera vara så allmänt insedt och erkänt, att det må vara blott en tidsfråga, när denna uppfattning skall vinna den vidgade tillämpning, som med år efter år ökad enträgenhet påyrkas. I samma mån, som denna uppfattning får taga sig uttryck i samhällslivet och den allmänna hushållningen, vinnes jämväl den åstundade utjämningen af de kommunala skattebördorna.

Vid 1904 års riksdag väckte jag tillsammans med två bland Andra Kammarens öfriga ledamöter en motion, n:o 74, om att Riksdagen måtte till Kungl. Maj:t aflåta skrifvelse med begäran, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huru de kommunala utgifterna till allmänna fattigvården i riket lämpligen skulle kunna mellan kommunerna utjämnas, samt för Riksdagen framlägga det förslag, som af sådan utredning kunde förmedlas. Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskott, till hvars förberedande behandling denna motion hänsköts, hemställde uti sitt utlåtande n:o 4, att Andra Kammaren för sin del måtte besluta i enlighet med motionen. Denna hemställan bifölls enhälligt af Andra Kammaren, hvaremot Första Kammaren, sedan dess första tillfälliga utskott på grund af särskild motivering likaledes hemställt om bifall till motionen, afslog motionen och sitt utskotts hemställan under frambållande af, att, frånsedt motionens behjärtansvärda syfte, det vore oformligt, om Riksdagen skulle grunda en skrifvelse till Kungl. Maj:t på utaf Riksdagens kamrar hvar för sig föreslagna och till sin innebörd olika motiveringar.

Då såväl båda utskotten som Riksdagens båda kamrar sålunda år 1904 samstämmigt uttalade sig för den ifrågavarande motionens syfte, och då den rent formella omständighet, som föranledde Första Kammaren att då afvika ifrån sitt utskotts hemställan om bifall till motionen, väl borde för framtiden kunna undvikas, fann jag mig föranlåten att gemensamt med samma medmotionärer åter framföra samma förslag till 1905

års lagtima Riksdag uti motion, n:o 88. Under tiden hade dock tillkommit flera omständigheter, som bragt frågan i något ändradt läge.

Vid samma riksdag hade herrar A. Hedin och C. Wallis uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 223, föreslagit, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning, huruledes förbättringar i den enskilda och kommunala sinnessjukvården må genom statens ingripande kunna åvägbringas; och aflät Riksdagen den 20 maj samma år den utaf dessa motionärer föreslagna skrifvelsen. Uti Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 22, hvilket sedermera återopats uti Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 12, och som lagts till grund för Riksdagens beslut att aflåta den ifrågasatt skrifvelsen, uttalas bland annat, att det torde kunna ifrågasättas, huruvida icke statens eller landstingens nuvarande förpliktelser i afseende å sinnessjukvården borde vidgas med skyldigheten att i vissa, särskildt ömmande fall träda ekonomiskt medlande emellan.

I anledning af inom Andra Kammaren vid samma riksdag väckta motioner, n:o 70 af herr J. E. A. Ohlsson i Halmstad, n:o 71 af herr D. Holmgren och n:o 131 af herr A. Ekman, aflät Riksdagen den 20 maj samma år i anslutning till lagutskottets utlåtande n:o 62 skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om fattigvårdsförordningens delvisa omarbetning, hvarvid särskildt hemställdes om föreskrifter i syfte, att den uti § 31 mom. 2 af förordningen angående fattigvården upptagna grundsats, enligt hvilken fattigvårdssamhälle kan påräkna ersättning af statsmedel för viss fattigvårdskostnad, må utsträckas att gälla obetingadt i fråga om fattigvårdskostnad, som fattigvårdssamhälle måst vidkännas för den eller de samhället i fattigvårdshänseenden tillhörande personer, hvilka varit borta från samhället viss tid, äfvensom att fattigvårdssamhälle berättigas till godtgörelse af staten för kostnader i anledning af fattigvård åt sinnesslöa personer och fallandesjuka samt med dylika personer jämförliga. På detta sätt vanns alltså äfven syftet med den här förut omnämnda, af herr Odencrants till 1899 års Riksdag aflåtna motionen.

På grund af nu omförmälda riksdagsskrifvelser, och då den beslutade ändringen uti brännvinsmedlens fördelning ansågs kunna i någon mån verka utjämnande på den kommunala skattebördans fördelning, fann det utskott, som vid 1905 års lagtima riksdag mottagit min här förut omnämnda motion till förberedande behandling, tidpunkten icke vara lämplig att aflåta den uti motionen ifrågasatta skrifvelsen, vid hvilket förhållande frågan för den gången fick förfalla. Kommunalutskyldernas

ojämna fördelning är dock fortfarande lika i ögonen fallande, och behofvet af en utjämning af dessa skattebördors fördelning kvarstår ännu oafhulpet.

Det förefaller mig vara riktigast, att denna fråga tages till skärskådande i hela dess omfattning, så att man icke under en viss tid sysslar uteslutande med hemortsrätt, under en annan tid med sinnessjukvård eller utgifter för folkskoleväsendet och så vidare utan, med aktgifvande på hufvudsyftet, som torde vara utjämnande af den kommunala skattetungan och enhetlighet i förvaltningen, söker uppgöra en plan, hvarefter alla dessa detaljfrågor, som äro grundläggande för den kommunala beskattningen, kunna i ett sammanhang vinna en tillfredsställande lösning.

Vid 1906 års riksdag gjorde jag ett ytterligare försök att på de partiella reformernas väg komma närmare det nys angifna målet. Uti en motion, n:o 124, föreslog jag då, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida bidrag af staten till hos kommuner anställda examinerade barnmorskors aflöning må kunna beviljas, samt, i händelse sådant statsbidrag finnes böra utgå, till hvilket belopp och under hvilka villkor statsbidrag bör utbetalas, äfvensom att Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda. Uti den skrifvelse, som Riksdagen den 5 maj 1888 aflät till Kungl. Maj:t i fråga om barnmorskornas pensionering, framhöll Riksdagen, att ett ändamålsenligt ordnande af barnmorskeväsendet är en angelägenhet, som åligger *staten*; hvaremot 1904 års statsutskott i sitt utlåtande öfver en af herr Byström väckt motion om beviljande af statsunderstöd för bidrag till aflöning åt barnmorskor uttalade, att barnmorskornas anställande och aflönande borde vara en *kommunens* angelägenhet. Då det sålunda uttalats motsatta meningar om, huruvida barnmorskeväsendet är en statens eller en kommunernas angelägenhet, hemställde Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskott, som hade att bereda min motion, och som i sitt däröfver afgifna utlåtande n:o 5 förklarade sig i hvarje hänseende hysa lifliga sympatier för en lämplig lösning af den föreliggande frågan, att motionen för närvarande icke måtte till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda. Efter som det var anledning förmoda, att Kungl. Maj:t, som, enligt hvad chefen för kungl. medicinalstyrelsen då meddelat Första Kammarens andra tillfälliga utskott, skulle under närmaste framtiden få mottaga kungl. medicinalstyrelsens förslag till nytt barnmorskereglemente, i sammanhang med

pröfnigen af detta förslag äfven komme att ägna uppmärksamhet åt frågan om statsunderstöd till barnmorskornas aflöning, afstod jag ifrån att yrka bifall till min motion.

Då frågan om statsbidrag till kommunalanställda barnmorskor dock icke, såsom det förmodades, tagits upp i sammanhang med utarbetandet af nytt barnmorskereglemente, anser jag, att förstnämnda fråga lämpligen skulle kunna behandlas i sammanhang med fråga om beviljande af statsunderstöd till lättande och utjämning af de kommunala skattebördorna i allmänhet.

Vid innevarande års riksdag har grefve H. Wachtmeister uti en i Första Kammaren väckt motion, n:o 4, anhållit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, efter hvilka beräkningsgrunder och i hvilken omfattning direkta statsbidrag till folkskoleundervisningen må, utöfver de nu utgående, till kommuner, hvilka äro af kostnaderna för denna undervisning särskildt ekonomiskt betungade, meddelas, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kan föranleda.

Denna motions syfte synes mig förtjäna synnerligt beaktande. Jag har dock börjat hysa tvifvel om, att den äsyftade utjämningen af kommunernas skattebördor skall kunna i tillfredsställande omfattning ernås genom statssubvention vare sig enbart till folkskoleväsendet eller enbart till fattigvårdsväsendet, ty det kan ju tänkas, och det inträffar också icke så sällan, att en kommun har dryga skatter till folkskoleväsendet och lindriga skatter till fattigvården, eller tvärtom. Om nu staten i förra fallet lämnat skattebidrag men icke i det senare fallet, så synes mig detta icke innebära rättvisa eller leda till den utjämning i den kommunala skattetungan, som man åstundar. Det synes mig för den skull böra utredas i ett sammanhang, om och på hvad sätt staten bör i syfte att jämnare fördela den kommunala skattebördan bidraga till kommunernas utgifter för såväl det ena som det andra ändamålet, och jag föreställer mig, att grefve Wachtmeister icke heller kan hafva någonting emot, om den af honom föreslagna utredningen gäfves vidsträcktare omfattning, än han satt i fråga, alldenstund det af honom uppställda önskemålet härigenom icke undanskjutes.

Möjligen kan emot tanken på en så vidsträckt utredning af den kommunala skatteutjämningsfrågan komma att invändas, det staten icke kan åtaga sig de dryga utgifter, som en så omfattande öfverflyttning till staten af omkostnader, som för närvarande åligga kommunerna, skulle

medföra. För de skattebetalande kommer det dock på ett ut, om de få fullgöra sina kontributioner i form af kronoutskylder eller kommunalutskylder, blott att summan af utskylderna icke ökas. Dessutom ligger det alltid i statens hand att bestämma det till kommunerna utgående understödsbeloppet, oafsedt om detta belopp afses för enbart skolväsende, enbart fattigvård eller för flera sammanslagna kommunala skattetitlar. Det är således icke ovillkorligt, att det ifrågasatta statsbidraget måste blifva större, om det fördelas på flera kommunala skattetitlar, än om det utgår till blott ett enda kommunalt ändamål. För öfrigt vinnes icke den åsyftade skatteutjämningen, om staten understöder enbart skolväsendet eller enbart fattigvården eller sinnessjukvården. Ställer man denna utjämning såsom hufvudsyfte, blir nog en mycket omfattande utredning oundgänglig.

Kommunerna hafva uti de dem tillkommande andelarne af brännvinsförsäljningsavgifter ett afsevärdt bidrag till fyllande af sina behof. Utan detta bidrag skulle kommunerna näppeligen förmå att bära de växande utgifterna till folkskola, fattigvård, sjukvård och allt annat, som ingår uti kommunernas utgiftsstater. Om nu staten skulle ikläda sig att i ökad utsträckning bidraga till dessa utgifter, så synes det vara billigt, att staten i sammanhang med åtagandet af ifrågavarande ökade förpliktelser förbehåller sig något emot den del utaf ökningen i statsbidraget, som utgår till ändamål af mera uteslutande kommunal natur, svarande vederlag. Osökt faller härvid tanken på kommunernas intäkt af brännvinsförsäljningsavgifter. Denna tanke synes äfven hafva föresväfvat kommunalskattekommittén, som dock icke formade tanken till något fullständigt utarbetadt förslag. Om kommunernas andelar af brännvinsförsäljningsavgifterna indroges till statskassan, skulle staten härigenom sättas i stånd att sedermera fördela dessa medel på kommunerna efter annan grund, än brännvinsförsäljningsförordningen af den 9 juni 1905 stadgar; och det skulle sålunda blifva lagdt i statens hand att förmedelst dessa avgifter bidraga till utjämning af den kommunala skattebördan.

År 1905 framställdes till Riksdagen i sammanhang med antagandet af ny brännvinsförsäljningsförordning många förslag om indragning till statsverket af kommunernas andelar uti brännvinsförsäljningsavgifterna. Det ledande motivet uti dessa förslag var dock icke så mycket tanken på skatteutjämning emellan kommunerna som syftet att i nykterhetens intresse slita det ekonomiska föreningsbandet emellan kommunalintresset

och rusdrycksintresset. Härvid skulle dock den kommunala skatteutjämningen hafva erhållits såsom biprodukt.

Vid 1905 års lagtima riksdag väckte herr O. W. Redelius i Andra Kammaren en motion, n:o 242, hvori hemställdes, att Riksdagen måtte i sedlighetens och nykterhetens intresse besluta, att samtliga städer, landsting, hushållningssällskap och landskommuner tillkommande andelar af brännvinsförsäljningsafgifterna måtte helt och hållet ingå till statskassan. Vid samma riksdag väckte sammanlagdt sjutton medlemmar af Andra Kammaren tvenne motioner, n:o 254 och n:o 255, med förslag om brännvinsförsäljningsafgifternas successiva indragning till statsverket under en längre följd af år. Äfven jag hade vid samma riksdag en motion, n:o 263, hvori hemställdes, att kommunernas andelar uti de afgifter, som inflyta för rätt till detaljhandel med brännvin, äfvensom uti bolagens nettovinst måtte successivt indragas till statsverket.

Att samtliga dessa motioner blefvo af Riksdagen afslagna torde väsentligast hafva berott på den säkerligen välgrundade föreställningen, att kommunerna skulle få svårt att med afstående af brännvinsmedlen fylla sina ständigt växande behof. Hade kommunerna varit tillförsäkrade statsanslag till någon afsevärd del af sina löpande utgifter, skulle det säkerligen gått vida lättare att vinna bifall till de ofvannämnda motionerna. Det ser dock ut, som sympatierna skulle allt allmännare sluta sig kring den tanke, som blifvit uttryckt i dessa motioner. Lämpligast vore nog, om denna tanke kunde genomföras samtidigt med att staten toge sig an att i ökad omfattning stödja kommunernas ekonomi.

Såsom nu anförts, har hvarje del för sig af den tanke, jag här sökt föra fram, upprepade gånger vunnit Riksdagens och utskottens erkännande i form af sympatiuttalanden. Det kan då väntas, att äfven sammanfattningen af dessa tankedelar, mellan hvilka det obestriddigen finnes ett sammanhang, som icke bör upplösas, skall komma att välvilligt mottagas och behandlas, samt att mitt härförut angifna hufvudsyfte skall befinnas fortfarande förtjäna det aktgifvande, statsmakterna på senare tid ägnat lösningen af frågan om den kommunala skattetungans jämnare fördelning.

På grund af hvad jag sålunda anført, tillåter jag mig vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta

Motioner i Andra Kammaren, N:o 182.

verkställa utredning om, huruvida och på hvad sätt staten bör, utöfver hvad redan nu äger rum, bidra till en jämnare fördelning af kommunernas skattebördor, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kan föranleda.

Stockholm den 9 februari 1907.

M. Matsson.